

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Xudoyqulov Jamshid
Nishanovich

*Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga
o'rgatish milliy markazi o'qituvchisi*

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA O'QUVCHILARNING BILIM, KO'NIKMA, MALAKA VA KOMPETENSIYALARINI BAHOLASH

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalarini baholashga oid metodik tavsiyalar keltirilgan. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida baholashning ahamiyati tahlil qilingan. Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida samarali baholashga oid ba'zi mulohazalar keltirilgan

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, hamkorlik, baholash, kompetensiya, amaliy ko'nikma, natija, interfaollik.

Аннотация: В данной статье представлены методические рекомендации по оценке знаний, умений, навыков и компетенций учащихся по родному языку и грамотности чтения учащихся начальной школы. Анализируется важность оценивания на занятиях по родному языку и грамотности чтения. Вот несколько соображений по эффективной оценке на уроках родного языка и грамотности чтения.

Ключевые слова: грамотность чтения, сотрудничество, оценка, компетентность, практические навыки, результат, интерактивность.

Abstract: This article presents methodical recommendations for assessing the knowledge, skills, qualifications and competencies of students in the native language and reading literacy classes of elementary school students. The importance of assessment in mother tongue and reading literacy classes is analyzed. Here are some considerations for effective assessment in mother tongue and reading literacy classes

Keywords: reading literacy, collaboration, assessment, competence, practical skills, outcome, interactivity.

Milliy o'quv dasturi asosida fanlar chiziqli tartibda emas, spiralsimon tarzda o'qitiladi. Ya'ni mavzular takroriy emas, bir-birini mantiqan davom ettiruvchi hamda soddadan murakkabga tomon yo'naltirilgan.

Milliy o'quv dasturi asosida baholash ta'limiy maqsadlarga qay darajada erishganligini namoyish qilish imkonini beradi. Dastur bo'yicha formativ va summativ baholashning chegaralari aniqlab berilgan.

Shakllantiruvchi (formativ) baholash (o'rganish uchun baholash):

Uyga berilgan vazifalar;

Dars paytida beriladigan topshiriqlar;

Savol-javob;

Dars paytida o'tkaziladigan nazorat ishlari;

O'quvchilarning darsdagi faolligini kuzatish.

Samarali qo'llanilganda, formativ baholash o'quvchilarning bilim olish jarayonini qo'llab-quvvatlaydi va o'quvchilarga:

ularning rivojlanishini nazorat qilish;

o'zining kuchli va kuchsiz tomonlarini aniqlash;

rivojlanish bo'yicha harakatlar rejalarini tuzish imkoniyatini beradi.

Baho berish

Baholash natijasida chiqariladigan xulosalar o'quvchi, o'qituvchi, ta'lim yo'nalishi, ta'lim muassasasi, ta'lim dasturi yoki butun boshli bir ta'lim tizimining faoliyatiga baho berish uchun ishlatiladi. Bunda olinadigan ma'lumotlar kim tomonidan ishlatilishiga qarab ikki xil baho berishni ajratib ko'rsatish mumkin:

a) ta'lim oluvchiga baho berish: bunday baho berish, odatda, bevosita ta'lim berayotgan o'qituvchi yoki ta'lim muassasasi tomonidan amalga oshiriladi va ta'lim oluvchining o'quv dasturi yoki uning ma'lum bir qismini qay darajada o'zlashtirgani haqida ma'lumot beradi. Ta'lim oluvchini ta'limning keyingi bosqichiga o'tkazish yoki o'tkazmaslik haqida qaror qabul qilish maqsadida; ta'lim oluvchiga ta'lim muassasasini bitirganligi to'g'risida hujjat berish yoki bermaslik haqida qabul qilish uchun qo'llanadi.

b) ta'lim beruvchiga baho berish: bunday baho berish ichki(o'qituvchiga baho berish uchun) va tashqi(ta'lim muassasasiga baho berish uchun) nazoratchilar tomonidan o'tkaziladi. Bunda ta'lim oluvchilarning barchasini qamrab olish talab etilmaydi, istalgan qism ajratib olinib ularning natijasi asosida ta'lim beruvchi (o'qituvchi yoki ta'lim muassasasi) qay darajada samarali ishlayotgani haqida xulosa chiqariladi.

Tanlash(ta'lim oluvchilarni)

Baholash natijasida chiqariladigan xulosalar test topshiruvchilarni tanlash yoki saralash uchun ishlatiladi. Bu tanlash ikki xil bo'lishi mumkin:

a) belgilangan talabga javob beradiganlarni tanlash: bunda minimal talablar o'rnatiladi va baholashning maqsadi shu talablarga mos keladiganlarni ajratib olish bo'ladi. Belgilangan minimal talablarga javob beradiganlarning barchasiga qandaydir hujjat (sertifikat, litsenziya, guvohnoma, diplom, ruxsatnoma) yoki huquq beriladi.

b) cheklangan kvota sharoitida tanlash: bunday holat bir o'ringa bir necha talabgar da'vo qilayotganda yuzaga keladi. Bunda test topshiruvchilarni o'zaro

solishtirish asosida qaror qabul qilinadi, ya'ni test topshiruvchilarning eng yuqori natija ko'rsatganlari tanlab olinadi.

Shakllantiruvchi baholash

O'quv jarayoni davomida o'quvchilarning o'zlashtirish sifatini baholab borish. Shakllantiruvchi baholash o'quvchining o'quv dasturida berilgan materiallarni o'zlashtirish darajasini aniqlash hamda o'quvchi kutilgan natijaga erishishi uchun tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo'ladi. Shakllantiruvchi baholash o'qituvchiga o'quv jarayonidagi kamchiliklarni o'z vaqtida aniqlash va keyingi rejalarni shu asosda tuzish imkonini yaratadi. Ushbu baholash turi o'quv dasturi, o'qituvchi hamda o'quvchining o'zaro aloqasini ta'minlashga xizmat qiladi.

Shakllantiruvchi baholashning asosiy maqsadlari:

- muntazam ravishda sinfda o'quvchini baholab borish orqali u qaysi bilim, ko'nikma, malaka yoki kompetensiyalarni yaxshi o'zlashtiryotgani yoki o'zlashtirmayotgani, nimalar ustida ishlashi kerakligi haqida ma'lumot beriladi;
- biror bir mavzu oxirida nazorat ishi olish orqali o'qituvchi o'quvchilari shu mavzuni qay darajada o'zlashtirganliklari, qanday xatolarga yo'l qo'yayotganlari haqida ma'lumot olishi va lozim bo'lsa, o'tilgan mavzuga yana qaytishi mumkin;
- o'qituvchi o'quvchilarning boshlang'ich bilim darajasini aniqlash maqsadida test o'tkazishi va olingan ma'lumotlar asosida keyingi qadamlarni rejalashtirishi yoki o'quvchilarni guruhlariga ajratishi mumkin.

Shakllantiruvchi baholash xulosalovchi baholashdan farqliravishda bevosita o'qituvchi tomonidan, asosan, norasmiy shakllarda (kuzatish, og'zaki savol-javob qilish, kichik hajmli testlar olish, yozma ishlar va h.k.) o'tkaziladi.

Shakllantiruvchi baholash jarayonidan olingan xulosalar asosida o'qituvchi yoki ta'lim muassasasi ta'lim jarayoniga zarur deb hisoblangan o'zgartirishlarni kiritadi.

Shakllantiruvchi baholashdan keyin o'quvchilarga har doim tahliliy fikr-mulohazalar beriladi.

Shakllantiruvchi baholash, asosan, kuzatish va natijalarni qayd etib borishga asoslanadi, ya'ni ushbu baholashda jurnalga baho qo'yish talab etilmaydi.

Shakllantiruvchi baholash – bu o'qituvchilarni ham, o'quvchilarni ham o'quv jarayonining keyingi bosqichlariga yo'naltirishga mo'ljallangan baholash. Xulosalovchi baholashdan farqli o'laroq shakllantiruvchi baholash aniq xulosa chiqarish xususiyatiga ega emas. Xulosalovchi baholash deganda yakuniy imtihonlar, bitiruv yoki qabul imtihonlari, standartlashtirilgan testlarni tushunamiz. Aslida har qanday baholash shaklini shakllantiruvchi sifatida qabul qilish mumkin. Lekin yuqorida sanab o'tganlarimiz o'qituvchilar yoki biror yuqori tashkilotga o'quvchilarni saralash, ajratish vositasi sifatida xizmat qiladi. Shakllantiruvchi hamda xulosalovchi baholashning o'zaro farqi ularning natijasidan qanday foydalanishdagina aniq ko'zga tashlanadi.

Yana bir farq o'quvchilarning shakllantiruvchi baholashga munosabatida ko'rinadi – o'quvchilar ushbu jarayonda olingan baholarni “hisobga olinmaydigan” baho deb hisoblaydilar. [14.200] Aynan mana shu sabab o'quvchilar unga kamroq hayajon, bezovtalik va raqobat kuchi bilan yondashadilar. Buning yomon tomoni ham bor – o'quvchilar “hisoblanmaydi-ku” degan o'y bilan shakllantiruvchi baholashga

umuman e'tiborsiz qarashlari ham mumkin. Ta'lim tizimimizga singib ketgan bir qarash mavjud – o'quvchilar baho kundalikka yoki baholar jurnaliga qo'yilsagina unga nisbatan jiddiy yondashishadi. Bu bizni baholash jarayonimizni o'zgartirishdagi eng tashvishga soladigan holatdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: "O'zbekiston" 2016

2. Umumiy o'rta ta'limning boshlang'ich ta'limdan davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi. – T.: RTM, 2017. – 215 b.

3. Avliyakov N.X. Zamonaviy o'qitish texnologiyalari -T.: 2001.

4. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar: o'quv qo'llanmasi. Qarshi, Nasaf. 2000.-80b.

5. Tolipov O', Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – T.: "Fan" 2005 yil.

6. Ona tili va o'qish savodxonligi. 1-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun / K. Mavlonova [va boshq.]. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 120 b.

7. Ona tili va o'qish savodxonligi [Matn]: 2-sinf o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma / I. Azimova [va boshq.]. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 128 b.